

РОБЪРТ ШЕКЛИ

ТАКИВА, КАКВИТО СМЕ

Превод от английски: Рени Димитрова, Росен Димитров, 1996

chitanka.info

Съществуват правила за управление на космическите полети за първи контакти. Но те са били написани в състояние на безразсъдство и следвани от отчаяние, защото какво правило би могло да предвиди влиянието на което да било действие върху психиката на един чужд народ?

Ян Мартин унило преценяваше това, докато навлизаха в атмосферата на Дюрел IV. Той беше едър мъж на средна възраст с пепеляворуса коса и кръгло, угрижено лице. Много отдавна той бе стигнал до заключението, че наличието на някакво правило все пак е по-добре от нищо. Затова следваше стриктно своите, но с непрекъснато чувство на несигурност и опасение от грешки.

Той обиколи планетата достатъчно ниско, за да може да бъде огледана; но не чак толкова, че да изплаши жителите ѝ. Забеляза белези на примитивно-пасторална цивилизация и опита да си припомни всичко, което бе прочел в том четвърти на „Методи за първи контакт с така наречените примитивно-пасторални светове“, публикувана от Управлението за извънземни психологии. След това насочи кораба надолу към една скалиста, покрита с трева равнина, в близост до типично, средно по големина селище. Кацна, но не прекалено наблизко, като използва специалната техника за тихо кацане.

— Добре направено — изкоментира кацането неговият помощник Кросуел, който беше твърде млад, за да се тревожи от несигурността.

Чедка, еборианският лингвист, не каза нищо. Той спеше както винаги.

Мартин изръмжа нещо и отиде към задната част на кораба, за да извърши изпитанията си. Кросуел пък зае поста си край наблюдателницата.

— Идват — съобщи след половин час Кросуел. — Около дузина са и при това определено хуманоидни.

Когато се приближиха повече, той забеляза, че жителите на Дюрел са някак си отпуснати, мъртвешки бели и без каквото и да било изражение по лицата. Кросуел се поколеба, след което добави:

— Не са особено красиви.

— А какво правят? — попита Мартин.

— Просто гледат.

Кросуел беше строен младеж с необикновено големи и буйни мустаци, които бе отгледал по време на дългото им пътуване от Тера. Той ги поглади с гордост на човек, който е успял да отгледа наистина красиви мустаци.

— Сега са на около двајсетина метра от кораба — съобщи той. Беше прилепил смешно носа си в стъклото.

Кросуел виждаше отвътре, но отвън никой не можеше да го забележи. Тази промяна бе извършена през миналата година по заповед на Управлението за извънземни психологии, след като един от корабите бе провалил първия контакт на Карела II. Карелианците надникнали в кораба, изплашили се от нещо и побягнаха. Управлението така и не разбра какво ги бе изплашило, тъй като не успя да установи втори контакт.

Но *тази* грешка никога нямаше да се повтори.

— А сега какво? — извика Мартин.

— Един от тях тръгва напред. Може би е вожд. Или изкупителна жертва.

— С какво е облечен?

— Ами нещо като... Защо не дойдеш да видиш?

Мартин правеше ориентировъчна скица на планетата. Атмосферата на Дюрел беше пригодна за дишане, климатът бе умерен, а гравитацията — подобна на земната. Тук имаше значителни залежи от радиоактивни и редки метали, а най-хубаво от всичко бе, че се оказа напълно лишена от вируси и отровни газове, което обикновено влияеше зле и съкращаваше рязко живота на хората, установяващи първи контакт.

Дюрел щеше да се превърне в неоценима съседка на Земята, ако жителите ѝ се окажеха приятелски настроени, а контактърите — умели.

Мартин отиде до наблюдателницата и разгледа местните.

— Носят дрехи в пастелни цветове. И ние трябва да облечем такива.

— Става — каза Кросуел.

— Не са въоръжени. И ние трябва да излезем без оръжие.

— Прието.

— Обути са със сандали. И ние ще обуюем сандали.

— Слушам и се подчинявам.

— Забелязвам, че нямат косми по лицата си — каза Мартин с прикритата усмивка. — Съжалявам, Ед, но тези мустаци...

— Не, само не мустаците ми! — завика Кросуел и бързо ги прикри с ръка.

— Боя се, че ще трябва.

— Ян, моля ти се! Цели шест месеца съм ги отглеждал!

— Трябва. Това е очевидно.

— Аз пък не виждам причина — възрази упорито Кросуел.

— Причината е, че първото впечатление е *най-важното*. Ако то е неблагоприятно, следващите контакти се усложняват и понякога дори стават невъзможни. И след като не знаем нищо за тези хора, най-правилно е да бъдем подобни на тях. Трябва да се опитаме да изглеждаме като тях, да се облечем в цветове, които са им приятни или поне приемливи, да подражаваме на жестовете им и изобщо да действваме в рамките на приемливото за тях...

— Добре, добре — примири се Кросуел. — Сигурно ще успея да си отгледам други мустаци по пътя към дома.

Те се спогледаха и изведнъж започнаха да се смеят. Кросуел бе пожелвал вече три пъти мустаците си поради същите причини.

Докато Кросуел се бръснеше, Мартин успя да разбуди напълно лингвиста. Чедка беше лемуруподобен хуманоид от Ебория IV, една от малкото планети, с които Земята поддържаше успешни взаимоотношения. Еборианците бяха лингвисти по природа, подпомагани от асоциативните си възможности да откриват ред в неразборията от думи. При това винаги се оказвала прави в тълкуванията си. Навремето те бяха обходили значителна част от галактиката и биха могли да заемат значително място в нея, ако не страдаха от необходимостта да спят по двайсет часа.

Кросуел привърши с бръсненето и облече бледозелен гащеризон и сандали. Тримата заедно минаха през дезинфекционната камера. Мартин пое дълбоко дъх, прошепна кратка молитва и отвори люка.

Откъм тълпата дюрелианци дойде тиха въздишка, въпреки че вождът (или жертвата) остана мълчалив. Те наистина бяха хуманоиди, ако се пренебрегнеше бледнината и овчата унилоост на физиономиите им, по които Мартин не успя да забележи никакво изражение.

— Не прави гримаси — предупреди той Кросуел.

Те бавно пристъпиха и спряха на около три метра от застаналия напред дюрелианец. Мартин проговори тихо:

— Ние идваме с мир.

Чедка преведе, после изслуша отговора, който бе произнесен толкова тихо, че едва се чуваше.

— Вождът казва, че сте добре дошли — съобщи Чедка кратко.

— Хубаво — доволно каза Мартин, който пристъпи още няколко крачки напред и започна да говори. От време на време спираше, за да може да бъдат преведени думите му. Искрено и с голяма убедителност той произнесе Първата реч ББ-32 (за хуманоидни, примитивно-пасторални и вероятно неагресивно настроени извънземни).

Дори и Кросуел, който трудно можеше да бъде впечатлен, трябваше да признае, че словото беше прекрасно. Мартин каза, че те са пътешественици отдалеч, преминали през Великата бездна, за да се срещнат приятелски и да поговорят с милите хора от Дюрел. Той говори за далечната зелена планета Земя, която много прилича на тяхната, за добрите и скромни хора на Земята, които им протягат ръка за поздрав. Каза им за великата идея за мир и сътрудничество, която произлиза от Земята, за всеобхватното приятелство и много други прекрасни неща.

Когато свърши, последва дълго мълчание.

— Той всичко ли разбра? — прошепна Мартин на Чедка.

Еборианецът кимна и зачака отговора на вожда. Мартин вече се потеше от притеснение, а Кросуел не можеше да престане да опипва току-що обръснатата си горна устна.

Вождът разтвори уста, пое конвулсивно въздух, извъртя се леко встрани и се строполи.

Това беше ужасен момент, непредвиден в никоя от съществуващите теории.

Вождът не се изправи повече. Явно не ставаше дума за някакъв церемониален жест. Всъщност дишането му бе затруднено като на човек, изпаднал в безсъзнание.

При тези обстоятелства на контактната група не й оставаше друго, освен да се оттегли в кораба си и да изчака по-нататъшното развитие на събитията.

Половин час по-късно един от местните се приближи към космическия кораб и поговори с Чедка, като поглеждаше с опасение

към хората от Земята, и си тръгна веднага щом свърши.

— Какво каза тоя? — попита Кросуел.

— Вождът Морери се извинява за припадъка си — кратко предаде Чедка. — Той каза, че е допуснал непростима грешка.

— Аааа! — възкликна Мартин. — Значи неговият припадък даже може и да ни бъде от полза. Той със сигурност ще иска да поправи впечатлението от „невъзпитаното“ си държане. И понеже е било непредвидено обстоятелство, за което ние не сме виновни...

— Не — прекъсна го Чедка.

— Какво не?

— Виновни сме — каза еборианецът и се сви на кълбо, за да спи. Мартин разтърси дребния лингвист и го събуди.

— Какво друго е казал вождът? Как така ще сме виновни за припадъка му?

Чедка се прозя широко.

— Вождът бил много притеснен. Той устоял на дъха ви колкото можел, но тази чужда миризма...

— Дъхът ми ли? — стресна се Мартин. — *Моят* дъх го е повалил?

Чедка кимна и неочаквано за всички се изхили, след което моментално заспа.

Вечерта дойде и дългият, неясен здрач на Дюрел премина незабелязано в нощ. Огньовете на селото проблясваха през окръжаващата го гора и един по един загасваха в нощта. Но в космическия кораб свети чак до зазоряване. А когато слънцето изгря, Чедка се измъкна от кораба и потегли със задача към селото. Кросуел дремеше над сутрешното си кафе, докато Мартин ровеше из медицинския комплект на кораба.

— Това е просто временно задържане — заговори с надежда Кросуел. — Винаги се случват такива дреболии. Помниш ли когато на Дингофореба VI...

— Такива дреболии затварят достъпа до някои планети завинаги — натърти Мартин.

— Ама как би могъл човек да предположи, че...

— Трябваше да го предвидим — ядосано изръмжа Мартин. — Какво като никъде досега дъхът ни не им се е сторил неприятен. Тук е! Той триумфално се върна с шишенце розови таблетки.

— Абсолютна гаранция за неутрализирането на всякакъв дъх. Дори и на този на хиена. Взимай две.

Кросуел взе таблетките.

— А сега какво?

— Сега ще чакаме, докато... Аха! Какво каза той?

Чедка се промъкна през входния люк, като търкаше усилено очи.

— Вождът се извинява за припадъка.

— Това го знаем. Карай нататък.

— Той ви кани да посетите село Ланит когато ви е удобно. Вождът разчита, че този инцидент няма да наруши приятелските чувства между вашите две миролюбиви и добронамерени раси.

Мартин въздъхна облекчено. Той се поизкашля и попита колебливо:

— Ти спомена ли му нещо за... подобряване на дъха ни?

— Уверих го, че той няма да му създава повече неудобства — каза Чедка. — Макар че на мен никога не ми е пречил.

— Чудесно! Тръгваме за селото. Защо не вземеш и ти някое от тези хапчета?

— В моя дъх няма нищо неприятно — отвърна самодоволно еборианецът.

Тримата тръгнаха веднага към село Ланит.

Когато човек си има работа с примитивно-пасторален народ, той търси прости, но много символични действия, тъй като точно това е най-лесно разбираемо. Метафори! Лесни и прости възприятия. Малко думи, но много жестове! Такива са правилата за контакт с примитивно-пасторални цивилизации.

Докато Мартин приближаваше селото, там започна проста, но твърде символична церемония. Местните чакаха в селото си, което се намираше на една поляна в гората, заобиколена от коритото на пресъхнала река. През него бе прехвърлен малък каменен мост.

Мартин тръгна към средата на моста и спря приятно усмихнат към дюрелианците. Когато видя няколко от тях да потреперват и да се оттеглят, той си спомни собственото предупреждение за гримасите и престана да се усмихва. Остана така доста дълго.

— Какво става? — попита Кросуел, спрял в началото на моста.

Мартин заговори с висок глас:

— Нека този мост завинаги символизира връзката, която свързва тази красива планета с...

Кросуел извика нещо, но Мартин не разбра какво може да е сбъркал. Погледна към селяните — те не помръдваха.

— Махай се от моста! — изкрещя Кросуел. Но преди Мартин да успее да се помръдне, цялата конструкция се срути под краката му и той падна тежко в сухото дърво.

— Да пукна, ако съм виждал някога по-проклета работа — говореше Кросуел, докато му помагаше да се изправи. — Още при първите ти думи камъните започнаха да се разпадат. Предполагам, че в резултат на някакъв резонанс.

Едва сега Мартин разбра защо дюрелианците говореха шепнешком. Той опита да стъпи на крака, но изпъшка и седна на земята.

— Какво има? — попита Кросуел.

— Май съм си изкълчил глезена — нещастно измърмори Мартин.

Вождът Морери се приближи, следван от двайсетина селяни. Той изшептя кратка реч и подари на Мартин бастун от резбовано и полирано черно дърво.

— Благодаря! — Мартин се изправи подпрян на бастуна и се обърна към Чедка. — Какво каза той?

— Вождът каза, че мостът бил построен само преди стотина години и бил в добро състояние — преведе Чедка. — Той моли да извините дедите му, че не са го направили по-здрав.

— Хмммм.

— И освен това вождът казва, че май нямаш късмет.

„Може и да е прав — помисли Мартин. — Или може би ние, земните хора, изобщо сме неумела раса.“ Защото въпреки добрите им намерения все повече цивилизации започваха да се боят от тях, да ги мразят, да им завиждат. И всичко това главно на основата на първите впечатления.

Но тук все още имаше някакъв шанс. Какво ли друго би могло да се случи?

С принудена усмивка, която веднага изтри от лицето си, Мартин закуца към селото заедно с Морери.

В технологично отношение дюрелианската цивилизация беше слабо развита. Използваха колелото и лоста, но техниката им не отиваше по-далеч. Имаха и някаква представа от равнинна геометрия и астрономия.

В художествено отношение обаче дюрелианците бяха умели и изненадващо напреднали, особено що се отнася до резбата върху дърво. Даже и най-простите колиби бяха украсени с красиво резбовани и подредени пана.

— Мислиш ли, че бих могъл да направя няколко снимки? — попита Кросуел.

— Че защо не — отвърна Мартин. Той възхитено погали с пръсти едно голямо пано, изработено от същото черно дърво, от каквото беше направен и бастунът му. Под пръстите си усети гладката и нежна структура на материала.

Вождът даде съгласието си и Кросуел снима паната и архитектурата на дюрелианските къщи, украсата на пазара и храма.

Мартин се разхождаше наоколо и нежно докосваше сложните барелефи, докато разговаряше с туземците с помощта на Чедка и междувременно подреждаше на ум впечатленията си.

Мартин оцени дюрелианците като високоинтелигентна раса, с възможности за развитие, сравними с тези на *Хомо сапиенс*. Липсата на техника тук бе по-скоро израз на природосъобразния им начин на живот, отколкото техен недостатък. Те изглеждаха вродено миролюбиви и неагресивни и щяха да се превърнат в неоченими съседи на Земята, която след векове на неуспехи си бе поставила именно такава цел.

Това щеше да се превърне в основата на доклада му към групата за втори контакт. Надяваше се да може и да добави „*Считаме, че у тях остана приятно впечатление по отношение на Земята. Не се очакват съществени трудности*“.

Чедка разговаряше оживено с вожда Морери. Изглеждаше малко по-бодър от обикновено и дойде да се посъветва шепнешком с Мартин. Той кимна, като внимаваше да не гримасничи, и отиде до Кросуел, който правеше последните снимки.

— Готов ли си за голямото представление? — попита го Мартин.

— Какво представление?

— Морери организира празненство в наша чест тази вечер — обясни Мартин. — Много голямо и важно празненство. — Въпреки че тонът му беше спокоен, в очите му се виждаше блясък на дълбоко задоволство.

Реакцията на Кросуел беше по-открита.

— Значи успяхме! Контактът е успешен!

Зад тях двама от местните се разтрепериха от силния му глас и унило се затътриха настрани.

— Ще успеем — прошепна Мартин. — Но трябва да внимаваме. Те са приятен и интелигентен народ, но ние като че ли *мъничко* ги дразним.

До вечерта Мартин и Кросуел бяха приключили с химическите изследвания на дюрелианските храни и не откриха нищо вредно за човешкия организъм. Те глътнаха по още няколко розови таблетки, смениха гащеризоните и сандалите си, изкъпаха се за пореден път в кабината за дезинфекция и тръгнаха за празненството.

Първо им поднесоха някакъв оранжево-зеленикав зеленчук, който имаше вкус на тиква. После вождът Морери произнесе кратка реч за значението на межкултурните взаимоотношения. След това им поднесоха ястие, което приличаше на готвено заешко и поканиха Кросуел да произнесе реч.

— Не забравяй — прошепна му Мартин. — Говори шепнешком!

Кросуел се изправи и започна да говори. Внимаваше да не повишава глас и да не гримасничи. Започна да изброява сходствата между Земята и Дюрел, като разчиташе повече на жестовете, за да направи посланието си по-убедително.

Чедка превеждаше. Мартин кимаше одобрително. Вождът също кимаше. И всички присъстващи кимаха.

Кросуел привърши и седна. Мартин го потупа по рамото.

— Браво, Ед. Ти си роден за... Ама какво става?

Върху лицето на Кросуел бе застинало изплашено и недоверчиво изражение.

— Гледай!

Мартин се обърна. Вождът и останалите гости с ококорени очи продължаваха да кимат.

— Чедка! — изшептя Мартин. — Говори им!

Еборианецът зададе въпрос на вожда. Никакъв отговор. Вождът продължаваше ритмично да кима.

— Тези жестове — досети се Мартин. — Трябва да си ги хипнотизирал! — Той се почеса по главата и се прокашля силно. Дюрелианците престанаха да кимат, премигнаха и започнаха да разговарят бързо и нервно помежду си.

— Те казват, че притежавате някакви странни сили — превеждаше бързо Чедка. — Казват, че чужденците са доста подозрителни, и се съмняват, че може да ви се гласува доверие.

— А вождът, той какво казва? — попита Мартин.

— Той ви вярва. Казва им, че не сте искали да им навредите.

— Поне това е добре. Нека свършваме, докато още има някаква възможност. — Той се изправи, последван от Кросуел и Чедка.

— Ние ще си тръгнем веднага — прошепна той на вожда. — Но ви молим да разрешите посещение на други от нашата раса. Простете за грешките, които допуснахме. Те се дължат единствено на нашето невежество по отношение на начина ви на живот.

Чедка превеждаше, а Мартин продължи да шепне с неподвижно лице и приборани до тялото си ръце. Той говори за единството на галактиката, за радостта от сътрудничеството, мира, обмена на материални блага и изкуство и за важността от солидарност на всички разумни видове.

Морери, макар и още малко замаян от хипнотичния сеанс, отвърна, че хората от Земята ще бъдат винаги добре дошли.

Зарадван, Кросуел импулсивно протегна ръка. Вождът я погледна объркан за момент, а после я пое, явно учуден какво да прави с нея и защо му я подават. В следващия момент зяпна от непоносима болка и бързо дръпна ръката си. По кожата му моментално избиха червени петна от изгаряне.

— Че какво би могло...

— Потта! — досети се Мартин. — Тя е киселина. Може да оказва почти мигновен ефект върху кожата им. Хайде да се махаме по-скоро оттук.

Местните жители се събираха и някои от тях взимаха в ръце камъни и пръти. Вождът, макар и измъчен от болката, спореше с тях. Но земните хора не дочакаха да разберат резултата от спора. Те се оттеглиха към кораба толкова бързо, колкото им позволяваше куцукането на Мартин.

Зад тях гората бе тъмна и изпълнена със съмнително движение. Пристигнаха до космическия кораб задъхани. Кросуел, който вървеше напред, се спъна в някакви треви и падна. Удари главата си в люка, който изкънтя.

— По дяволите! — изрева от болка той.

Скалата под краката им започна да трепери и да се разцепва.

— В кораба! — заповяда Мартин.

Успяха да отлетят, преди скалата да се разцепи напълно.

— Трябва пак да е било резонанс — каза Кросуел след няколко часа, когато корабът вече летеше в Космоса. — Ама пък какъв късмет... Да кацнем върху скален разсед!

Мартин въздъхна и поклати глава.

— Наистина не знам какво да правя. Искан ми се да се върна, да им обясня, обаче...

— Провалихме се — измърмори Кросуел.

— Явно. Грешки. Грешка след грешка. Започнахме зле и с всичко което правехме, ставаше все по-зле.

— Не сте *направили* нищо лошо — прекъсна ги Чедка с толкова съчувствен тон, какъвто не бяха чували досега от него. — Не е ваша грешката. Вие сте си *такива*.

Мартин се позамисли.

— Да, прав си. Нашите гласове ги разтърсват. Изражението на лицата ни им е неприятно, жестовете ни ги хипнотизират, дъхът ни ги трови, а потта ни ги изгаря. О, Господи!

— Господи, Господи — съгласи се начумерено Кросуел. — Та ние сме живи химически заводи... Произвеждаме само отровни газове и разяждащи течности.

— Но вие не сте *само* това — прекъсна самосъжалението им Чедка. — Гледайте.

Той вдигна бастуна на Мартин. По горната му част, там където се бе подпирал с ръката си Мартин, отдавна изсъхналите пъпки бяха цъфнали в розови и бели цветове, а ароматът им изпълваше кораба.

— Виждате ли? — възхити се Чедка. — Вие сте и *това*.

— Но този бастун беше от напълно изсъхнало дърво — зачуди се Кросуел. — Предполагам, че това се дължи на някаква мазнина от кожата ти.

Мартин трепна.

— Дали пък всичките онези резби, дето ги пипахме... Къщите... Храмът...

— Вероятно — отговори му Кросуел.

Мартин затвори очи и си го представи. Внезапното разцъфване на мъртвите, сухи дървени пана.

— Мисля, че те ще разберат — каза той, като се опитваше сам да си повярва. — Това е красив символ, а те са доста интелигентен народ. Аз мисля, че ще одобрят... Е, поне *нещичко* от онова, което сме.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.